Läsliv

2014 #4

Det ska vara enkelt att läsa

EN TIDSKRIFT FRÅN MYNDIGHETEN FÖR TILLGÄNGLIGA MEDIER

Lättläst flyttar in hos MTM

5 favoriter av årets Nobelpris-tagare

Dövblinda fotografen Graciela Gonzalo-Sundström

”Jag vill förmedla det som tas för givet”

TEMA DEMOKRATI: SÅ JOBBAR SKOLBIBLIOTEKET PÅ VÄSTBERGASKOLAN

Nytt perspektiv på tillvaron

Tanken på att förlora det dyrbaraste man har är skräckinjagande. Det må vara familjen, hälsan eller livslusten. När jag var liten var jag rädd att mista mina föräldrar och att bli blind. Och jag minns med förfäran när jag hörde talas om konstnären som blivit färgblind genom en olycka. Skulle han nu bara måla grått, grått, grått? Han blev först helt förstörd men insåg sen till sin förvåning att han såg mönster i tillvaron som han aldrig tidigare sett – och gillade det. Förlusten blev en ”syngåva” och han fortsatte med konsten. ”Våga se” är en utställning som också handlar om att se saker på nya sätt. Personer med dövblindhet ställer ut fotografier som de själva tagit. För ovanlighetens skull får man känna på konsten. Bilderna är taktila och innehåller lager där materialet har olika struktur. Det möjliggör en egen upplevelse och tolkning av fotografiet. I utställningen på sidan 1(bege dig till huvudstade1 se den.

> För ovanlighetens skull får man känna på konsten.

God jul förresten! Pas på att njuta av god mat och goda böcker.

Lena Boqvist
redaktör

INNEHÅLL DECEMBER

3 Nytt från MTM

4 Tema demokrati: Talböcker på Västbergaskolans bibliotek

7 Nyheter i korthet

10 Aktuellt: Fotografi som berör

13 5 frågor till årets Amypristagare Anne Ljungdahl

14 Barn & ungdom

16 Utblick världen: MTM i Indien

19 Tidsfördriv

20 Boktipset: Fransk jakt på det förflutna

Läsliv ges ut av Myndigheten för tillgängliga medier. Citera oss gärna men ange källa. **December 2014 nr 4. Utgivning:** 4 nr/år. Nästa nummer kommer ut i mars 2015. **Ansvarig utgivare:** Roland Esaiasson. **Redaktör:** Lena Boqvist, lena.boqvist@mtm.se. **Grafisk form:** Oktavilla. **Layout:** Marita Forsberg, Carina Gerdin. **Redaktion:** Lena Boqvist, Carina Gerdin, Anna Gustafsson Chen, Marita Forsberg. **Tryck:** Tabergs tryckeri. **Adress:** MTM, Box 5113, 121 17 Johanneshov. **Kostnadsfri prenumeration:** Registrera dig via lasliv@mtm.se. Finns som tryckt version, taltidning samt på mtm.se. **Telefon:** 08-580 02 700 (vx). **Internet:** www.mtm.se. **ISSN:** 2001-7103. **Omslagsfoto:** Truls Nord (på bilden dövblinda fotografen Graciela Gonzalo-Sundström).

Dessa symboler finner du vid vissa boktitlar, symbolerna anger om böckerna finns att låna som talbok eller punktskriftsbok i legimus.se.

T TALBOK P PUNKTSKRIFTSBOK

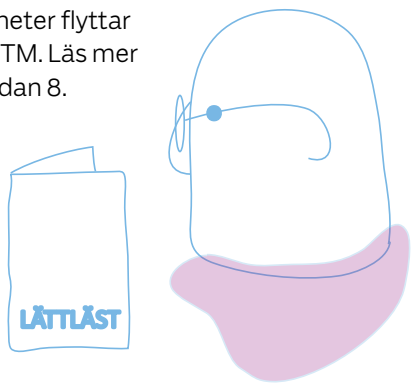
Tillsammans med er användare och förmedlare ska vi bli ett kunskapscenter för alla tillgängliga medier. Välkomna till 2015 och nya MTM!

Roland Esaiasson, generaldirektör MTM

Lättläst flyttar in hos MTM

1 januari 2015 upphör stiftelsen **Centrum för lättläst**, men deras verksamheter flyttar till MTM. Läs mer på sidan 8.

Lättlästa priser

Halmstads stadsbibliotek blev årets Bästa lättlästa bibliotek. Stadsbiblioteket vinner 10 000 kronor att använda till läsfrämjande aktiviteter. Halmstad kommun är i år dubbla pristagare då Ann Erixson från Halmstad även vann priset för årets Läsombud 2014. Centrum för lättläst delar årligen ut priset till ett bibliotek som på ett förtjänstfullt sätt lyfter fram den lättlästa litteraturen, lättlästa tidningar och lättläst samhällsinformation.

Priserna kommer även att delas ut 2015, då i MTM:s regi.

Camilla – nytt ansikte på MTM

Camilla Batal blir vid årsskiftet ny chef för avdelningen Marknad & kommunikation på MTM. Sedan sju år tillbaka har hon motsvarande tjänst på Centrum för lättläst och hon har arbetat över 20 år med kommunikationsfrågor.

Varmt välkommen till MTM!

- Tack, det ska bli spännande att börja den här resan på riktigt efter en lång nödvändig förberedelsetid för att få ihop verksamheterna. Nu ska det bli roligt att få allt på plats i verkligheten!

Vilken är den största utmaningen?

- Att vara tydlig med vad hela MTM erbjuder för produkter och tjänster. Tillgängliga medier, inklusive det lättlästa, innefattar böcker men också nyheter och samhällsinformation. Det är viktigt att alla som är berörda där ute vet vad som gäller, både de som använder våra medier och de som arbetar med tillgänglighet inom biblioteken, skolan, omsorgen, samarbetspartners med flera.

Du som vill veta vad som händer med LL-förlaget, 8 sidor etc kan bläddra till sidan 8.

Vad är ett skolbibliotek för dig?

Cajsa Larsson, 34 år, International Water Institute, Stockholm:
– Det är samlad kunskap, inte endast en traditionell boksamling utan kan även omfatta sådana saker som länkar och professioner.

Niclas Nilsson, 29 år, säljare, Enskede:
– När jag gick i skolan var det en lugn plats för studier och att låna böcker. Skolbiblioteket bör vara ett forum där elever får lära sig att bli källkritiska.

Sofia Malmberg, 40 år, skolbibliotekarie, Skärholmen:
– Ett skolbibliotek ska driva projekt inom lässtimulans. Det ska bidra till elevernas måluppfyllelse och bibliotekarien måste våga ta plats i undervisningen.

Åsa Sandberg, 51 år, Studentlitteratur, Bjärred:
– Skolbibliotekarien stimulerar lärare och elever till läsning och lärande. Biblioteket är ett nödvändigt och levande inslag i skolan, men bemanning är tyvärr få skolbibliotek förunnat.

Enkäten är gjord på Skolforum 2014

Talböcker på skolbiblioteket. Heléne Peiper hjälper Amanda att hitta den rätta boken.

På Västbergaskolan i Hägersten är det en självklarhet att elever som har svårt att läsa tryckt text får läsa talböcker och inlästa läromedel. Engagemang, tid och ett fint samarbete på skolan har resulterat i goda rutiner som gynnar eleverna.

TEXT HELENA NORDQVIST **FOTO** ANNA-LENA ANDERSSON

Samarbete och tid - nyckeln till framgång

Västbergaskolan är en fristående F-9-skola som har cirka 660 elever. Invid ljusgården, centralt placerad på skolan ligger biblioteket.

Här möter vi Heléne Peiper, som arbetar 75 procent av sin tid där och resten på fritidsklubben och Marina Christiansen som är specialpedagog. I biblioteket finns även Amanda Olsson och Lovisa Olsson som går i nian och Zelma Karlbom som går i sexan, alla tre är vana talboksläsare.

– Jag läser gärna böcker som handlar om livet, som till exempel **Pojken med den randiga pyjamasen** eller fantasyböcker, säger Lovisa. Hon får medhåll av Amanda och Zelma som också gillar fantasyböcker.

Enligt dem ska böckerna helst vara spännande från början och gripa tag i en, men det kan vara svårt att hitta bra böcker. De vill gärna ha boktips och menar att det är bra att Heléne finns i biblioteket, hon hittar den rätta boken.

Alla årskurser upp till 6:an har en lektionstimme i veckan i biblioteket. Heléne märker att eleverna, när de börjar läsa talböcker, blir mer delaktiga i boksamtal. Heléne och specialpedagogen Marina har samarbetat kring talböckerna i flera år och byggt upp rutiner så att alla elever som behöver talböcker också får det.

– Elever i trean som inte kommer igång med läsningen erbjuds att läsa talböcker, något som alla vårdnadshavare har varit positiva till, säger Marina. I samband med utvecklingssamtal eller dyslexiutredning erbjuds elev och vårdnadshavare att komma till biblioteket för att få information om talböcker. De får också inloggning till tjänsten Egen nedladdning. Då kan eleven på egen hand ladda ner och läsa talböckerna i appen Legimus.

– Att bygga upp verksamheten och hitta arbetsgången, den röda tråden, har tagit tid och det måste det få göra, säger Heléne och Marina håller med.

Arbetet läggs upp olika på mellan- och högstadiet och man arbetar individuellt med eleverna. Sedan måste hela personalen känna till talböcker och vad som gäller för dem. Det är också viktigt att återkommande prata om talböcker, i olika sammanhang, för att skapa en tillåtande stämning på skolan där det är ok att läsa på olika sätt.

Lite siffror

2013 laddade skolbiblioteket ner **33** talböcker och **25** talböcker köptes in. Elever med Egen nedladdning laddade ner **51** talböcker. På biblioteket finns även lättlästa barn och ungdomsböcker.

Västbergaskolan.

Läser. Lovisa, Zelma, Amanda läser talböcker vid första bästa tillfälle.

Anordnar träffar. Specialpedagogen Marina fixar möten i smågrupper med eleverna.

Elevernas boktips:

Spejarens lärling av John Flanagan (T P)

Percy Jackson av Rick Riordan (T P)

Pojken i randig pyjamas av John Boyne (T)

> Det är ok att läsa på olika sätt.

Skolan köper också in läromedel som är inlästa, så att alla elever har möjlighet att läsa dem.

Heléne laddar ner talböcker på biblioteket och lånar ut till eleverna, oftast på en mp3-spelare. Utvecklingen har gått från utlån av cd-skivor som lästes via talboksspelare till läsning av läromedel via surfplattor som skolan lånar ut och skönlitteratur via elevens egen mobiltelefon. Nedladdningen av talböcker på biblioteket har minskat i takt med att allt fler elever laddar ner på egen hand genom tjänsten Egen nedladdning.

Amanda, Lovisa och Zelma tycker att det är smidigt att läsa talböcker i appen Legimus, även om det någon gång krånglat med nedladdningen. De läser talböcker på många olika ställen och i olika sammanhang, i skolan, hemma, på tunnelbanan, under långa bilresor och på loven.

Skolbiblioteket började att arbeta med Egen nedladdning 2011 då de var med i ett pilotprojekt som drevs av Medioteket i Stockholm.

– Eleven behöver hitta sitt eget sätt att komma igång och använda appen och de behöver använda den hemma också, säger Heléne. I början trodde vi att det skulle flyta på av sig själv, men nu har vi lärt oss att eleverna behöver fortsatt stöd när de har egen inloggning.

Det är framför allt speciallärarna, som ofta träffar eleverna, som följer upp hur det går. Marina träffar eleverna i små grupper och puffar på. Biblioteket bjuder in till träffar för mellanstadieeleverna och vårdnadshavare på kvällstid. Det är ett tillfälle att informera, visa appen, ge och få tips och att lära känna varandra.

För elever på högstadiet ordnas träffar under skoltid. Amanda, Lovisa och Zelma menar att talböckerna har gjort jättestor skillnad för dem. De tycker att de har blivit bättre på att läsa och säger att de aldrig skulle ha läst böcker om de inte hade haft talböcker. Det skulle ha tagit alldeles för lång tid.

– Man måste koncentrera sig jättemycket, säger Zelma, annars börjar man tänka på något annat. Om det händer något i klassrummet och man springer dit, då fortsätter ju boken.

Även Heléne och Marina tycker att talböckerna gör skillnad för eleverna.

– För elever som kommer igång med läsningen av talböcker och som får stöd hemifrån underlättas kunskapsinhämtningen betydligt. De klarar sina studier bättre än de annars skulle ha gjort, säger Marina.

Högskolelitteratur klart till kursstart

Den som arbetar på högskolebibliotek eller universitetsbibliotek kan föreslå böcker till inläsning utan specifik student i åtanke.

Dessa tre kriterier ska dock vara uppfyllda:

- Boken är obligatorisk kurslitteratur på en utbildning som ger högskolepoäng
- Boken är tryckt i år eller föregående år.
- Det är troligt att någon med läsnedsättning frågar efter den.

Lämna förslag via legimus.se.

Boktips: **Stalker**

Etta på listan är nya kriminalromanen **Stalker** av duon Alexander Ahndoril & Alexandra Coelho Ahndoril som skriver under pseudonymen Lars Kepler.

Ett filmklipp skickas till Rikskriminalpolisen. Någon har stått i trädgården och smygfilmat en kvinna genom fönstret. Nästa dag hittas hon död till följd av bestialiska skär- och sticksår. En ny film kommer till polisen, men det finns ingen möjlighet att identifiera kvinnan innan tiden rinner ut. Händelserna är upptakten till ett komplicerat polisarbete där psykiatrikern Erik Maria Bark kallas in för att hjälpa polisen.

Lås dörren, dra för gardinerna – ingen vet vem som kan se dig.

Nedladdningstoppen

Här är listan med höstens populäraste talböcker

1. **Stalker** (T)
   av Lars Kepler
2. **Lejontämjaren** (T)
   av Camilla Läckberg
3. **Britt-Marie var här** (T)
   av Fredrik Backman
4. **Den stumma flickan** (T)
   av Michael Hjorth
5. **Jordstorm** (T)
   av Mons Kallentoft

FOTO: SARA MAC KEY

Låna böcker på andra språk än svenska

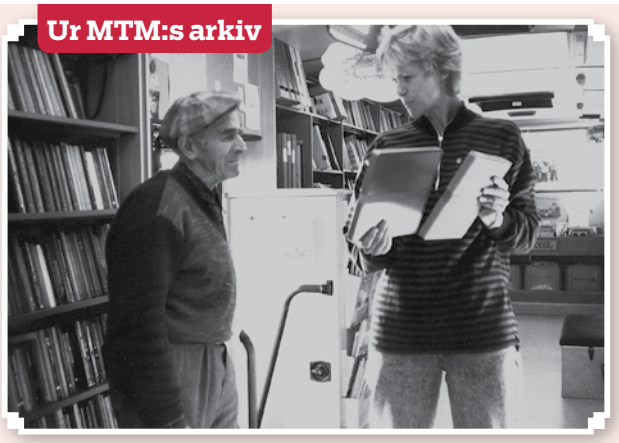
Du vet väl att MTM har talböcker och punktskriftsböcker på andra språk än svenska? Du hittar dem i Legimus. Om boken du vill läsa inte finns hos oss kan du lämna ett inläsningsförslag via biblioteket. Du kan också låna talböcker och punktskriftsböcker som finns på bibliotek i andra länder.

Du som vill läsa böcker på finska kan bli medlem i det finska talboksbiblioteket Celia och låna böcker direkt därifrån. MTM kan också hjälpa dig att låna böcker från Danmark, Norge och andra europeiska länder. Prata med ditt lokala bibliotek så hjälper de dig att skicka en förfrågan till oss!

Yrkeshögskolelitteratur i MTM:s bibliotek

MTM och Myndigheten för yrkeshögskolan, MYH, fortsätter sitt samarbete kring inläsning av tillgänglig litteratur. Det blev klart i juni 2014. Samarbetet innebär att MTM läser in kurslitteratur som yrkeshögskolan använder på sina utbildningar medan MYH står för kostnaden. Kurslitteraturen blir också tillgänglig i MTM:s bibliotek legimus.se.

Ur MTM:s arkiv

I valet och kvalet på 80-talet

När bokbussen äntligen kommer kan det vara svårt att välja vad man vill läsa. Med lite goda råd från bibliotekarien så ordnar det sig. Varför inte ta båda? Interiör från en bokbuss sent 80-tal i Västerbotten.

Till årsskiftet tar MTM över statens insatser för lättläst och stiftelsen Centrum för lättläst läggs ner. Men personalen och kompetensen följer med.

TEXT ANNE STIGELL

Nedräkningen har börjat!

Under hösten har det pågått ett intensivt arbete på både MTM och Centrum för lättläst för att knyta ihop de båda organisationerna. Sammanslagningen har diskuterats vid gemensamma personalmöten, studiebesök i varandras verksamheter och möten i olika arbetsgrupper. Utgångspunkten har varit att skapa bästa möjliga lösning för målgrupperna. Det innebär till exempel att MTM kommer att genomföra en mindre omorganisation för att införliva och samordna verksamhetsområden och processer. I och med att all personal från Centrum för lättläst flyttar med så kommer också kompetensen kring lättläst att finnas kvar.

Från och med årsskiftet ingår lättläst som en självklar del av MTM:s informationsarbete kring tillgängliga medier och information. Centrum för lättlästs webbsidor flyttas över till MTM, så precis som tidigare kan man söka på lättläst, LL-förlaget och så vidare. MTM:s digitala bibliotek legimus.se kommer också att kompletteras med information om lättläst.

Regeringen kommer att ge MTM en ny förordning där lättläst-uppdraget ingår. I december varje år får MTM också ett regleringsbrev med de ekonomiska förutsättningarna för myndighetens arbete under kommande år. Förordningen och regleringsbrevet är grunden för alla verksamheter och förutom löpande arbete kommer MTM att under 2015 utveckla och formulera sina nya visioner och strategier.

MTM blir ett nationellt kunskapscenter för tillgängliga medier och information. Förändringen märks också genom att MTM får uppdraget att bilda nya råd. Dels ett brukarråd för kontakter med målgrupper, intresseorganisationer och förmedlare, dels ett vetenskapligt råd för att sammanställa och sprida relevant forskning om lättläst och övriga tillgängliga medier och deras målgrupper. Även i fortsättningen kommer MTM att bevaka teknikutvecklingen och bidra till att målgruppen får de produkter och tjänster de har behov av.

Nyhetstidningen 8 Sidor finns kvar både som tryckt version och på webben. I Budgetpropositionen 2014/15:1 står att:

”Regeringen anser att det är av stor vikt att utgivningens kontinuitet inte störs vid överflyttningen av Centrum för lättläst till MTM. Mot denna bakgrund anser regeringen att tidningen 8 Sidor tillfälligt ska ges ut av MTM. Regeringen avser att noga följa 8 Sidors situation och att utreda tidningens hemvist ytterligare.”

Redaktionen för 8 Sidor flyttar alltså med till MTM och chefredaktören fortsätter att vara ansvarig utgivare.

LL-förlaget som varumärke finns kvar och fortsätter att ge ut böcker. Utgivningen är planerad en bit in i 2016. På sikt kan utgivningen komma att se annorlunda ut. Förlagets bokhandel på webben kommer också att finnas kvar. ●

Förväntansfull. Roland Esaiasson är redo och ser fram emot sammanslagningen.

... ett par frågor till Roland Esaiasson, generaldirektör på MTM

Hur välkomnas personalen från Centrum för Lättläst?

– Med stora famnen såklart! Och när det är avklarat så innebär det massor av information om stort och smått. Allt från hur man arbetar i staten till offentlighetsprinciper. Alla nyanlända får också en fadder som lotsar dem i allt det nya.

Vad har du för förväntningar?

– Inte minst att infria alla förväntningar bland våra användare. Vi vill ju utveckla det lättlästa materialet till att bli ännu bättre och mera tillgängligt. Vägen dit blir både spännande och utmanande! Vi har dessutom så mycket att lära av varandra.

Vad har du för farhågor?

– Kanske att det kan ta lite tid att få allt på plats med brukarråd och vetenskapligt råd. Här får vi kika på hur omvärlden har gjort. Vilka lärdomar finns att dra av andra myndigheters erfarenheter med vetenskapliga råd.

Korta synpunkter på 8 sidors framtid?

– Förutsättningarna är de allra bästa. Vi har investerat i en ny stabil teknisk plattform och hittat lösningar som innebär att tidningens oberoende från myndigheten är kvalitetssäkrat. När det gäller framtiden i övrigt får vi vänta och se vad regering och riksdag anser.

Finlandssvensk litteratur i Legimus

Kjell Westö, som fick Nordiska rådets litteraturpris 2014 för romanen **Hägring 38**, är bara en i en lång rad av kända finlandssvenska författare från Johan Ludvig Runeberg och Tove Jansson till Märta Tikkanen och Philip Teir. Den finlandssvenska litteraturen är full av liv. I legimus.se finns mer än 700 verk av finlandssvenska författare, många inlästa av vårt finska systerbibliotek Celia. På legimus.se finns också tips för dig som vill upptäcka ny, pigg finlandssvensk litteratur!

Ny. Elin Nord, till höger, är ny ordförande, efter Maria Lundqvist.

RAPPORT FRÅN KONFERENSER

Svenska Daisykonsortiet och MTM höll sin årliga konferens 13-14 november. Temat var **Tillgänglighet framför allt!** Omkring 140 personer samlades i Stockholm för att få ta del av olika projekt och verksamheter i Sverige och Norge.

På agendan fanns bland annat Epub, erfarenheter från projekt, KB som berättade om Libris och mycket mera. Svenska Daisykonsortiets ordförande Maria Lundqvist avtackades med vacker glasskål och varma applåder. På årsmötet valdes Elin Nord från Göteborgs universitetsbibliotek till ny ordförande. Konferensen filmades och går att ta del av på mtm.se/svenskadaisykonsortiet.

Internationella biblioteket, IB, och MTM arrangerade den 28 november i Stockholm en gemensam infomationsdag: **Allas gymnasiebibliotek? Utmaning och inspiration för arbete med mångspråkiga och tillgängliga medier.** Man fick till exempel ta del av hur Värmdö gymnasium arbetar med talböcker, vad bibliotekslagen betyder för gymnasiebiblioteken samt hur IB:s roll ser ut för ett mångspråkigt gymnasiebibliotek.

FOTO: GRACIELA GONZALO-SUNDSTRÖM

FOTO: STEFAN OHLSSON

Nyfiken. Truls Nord som är initiativtagare till projektet Taktil foto berättar om vad som drivit honom att utforska den taktila bildens möjligheter.

Projektet Taktil Foto startade 2011. Det är finansierat av Arvsfonden och Innovativ kultur och avslutas med utställningen ”Våga se!” som visas till och med 11 januari 2015 på Stadsmuseum i Stockholm. Bilderna har även blivit en fotobok med titeln Våga se!

Tre personer med dövblindhet bidrar med sina fotografier: Graciela Gonzalo-Sundström, Rolf Eriksson och Göran Rydberg. Projektet drivs av Föreningen Sveriges Dövblinda Stockholm & Gotlands län. Fotografen Truls Nord är initiativtagare och projektledare. Läs mer på taktilfoto.se

Taktil bild

Ordet taktil betyder beröring. En bild som har upphöjda konturer och ytor kallas taktil bild och kan “ses” med fingertopparna av personer med till exempel synnedsättning.

Hur kan en person utan syn och hörsel uppleva ett fotografi? Och kan man som dövblind själv fotografera? I projektet Taktil foto fann man svaren och resultatet finns nu att beskåda och beröra på den taktila fotoutställningen Våga se!

TEXT MARITA FORSBERG

Fotografi som berör

Dagligen möter vi bilder i olika former. Bilder som innehåller mycket information och som vi behöver avkoda eller tolka för att förstå. Hur personer utan syn och hörsel ska få möjlighet att uppleva bilder var en av de frågeställningar som Truls Nord, fotograf och initiativtagare till projektet Taktil foto, utmanade för ett par år sedan. Truls, med erfarenhet från museivärlden, såg ett behov av bättre och mer komplex guidning för personer med syn- och hörselnedsättning när det gällde upplevelse och tolkning av bilder. Som fotograf började han fundera kring vilka utmaningar som fanns:

– Ett fotografi innehåller så många lager, jag ville inte bara förmedla innehållet i bilden utan också själva bildupplevelsen.

Truls berättar att projektet tog sin form sakta men säkert. När insikten kom att fotografierna skulle tas av dövblinda fick arbetet en ny dimension och resan började. I första delen av projektet har tre personer med dövblindhet undersökt förutsättningarna för att kunna visualisera sin omgivning med hjälp av fotografiska bilder.

Andra delen av projektet har fokuserat på att tillgängliggöra fotografierna som taktila bilder genom en frästeknik i plast, som är framtagen för att ger rättvisa åt bildens motiv, stämning och uttryck.

Truls har varit stöd och teknisk support, Gunilla Muhr (verksamhetschef vid Centrum för fotografi) har agerat bollplank och formgivaren Carina Søe-Knudsen har tagit fram bildbeskrivningarna. Gruppen har prövat och diskuterat fram lösningar och metoder. Det har funnits en del utmaningar:

– Det kändes svårt ett tag. Handen har en begränsning på vad den kan ta emot för information. Ett fotografi är uppbyggt av ljust, mörkt, strukturer och objekten. Vi ville få med så mycket av detta som möjligt i översättningen till taktilt, berättar Truls.

Den taktila upplevelsen ger tillsammans med bildbeskrivningen information om fotografiet. I utställningen har man valt att visa enklare fotografiska kompositioner såväl som mer komplexa.

– Det blir som ett mysterium att utforska de taktila bilderna, man skapar själv den inre bilden – upplevelsen.

Ett viktigt mål i projektet har varit att utveckla metoder för en ny standard som skulle kunna göra det möjligt för museer, konsthallar och andra utställare att framställa bilder för dövblinda. Truls är glad över den respons utställningen har fått och funderar lite över vad projektet skulle kunna leda till:

– En riktigt lyckad utveckling skulle vara att det blir lika självklart att inkludera taktila bilder i utställningar som det är att ha med teckenspråkstolkar vid föredrag. ●

Taktilt. Det taktila fotografiet som presenteras har ett koordinatsystem i en ram och en bildbeskrivning i text och punktskrift med hänvisning till vissa givna koordinater, som till exempel träden.

> Det blir som ett mysterium att utforska de taktila bilderna.

Dövblinda Graciela Gonzalo-Sundström:

”Jag utvecklas när jag fotograferar”

TEXT MARITA FORSBERG **FOTO** TRULS NORD

FAKTA

Ålder: 58 år

Bor: Gärdet, Stockholm med sin man Stefan.

Läser: Strindbergs dramatik, och latinamerikanska författare: till exempel Julio Cortázar och José Hernández.

Tycker om: Promenader med Baloo, ledarhunden. Och keramik och makramé.

Drömmer om: Att människorna på jorden kunde sluta kriga mot varandra.

Aktuell: En av tre dövblinda fotografer som medverkar i utställningen Våga se!

Mötet med utställningen Våga se! berör på mer än ett sätt. I fotografen Graciela Gonzalo-Sundströms bilder finns flödande ljus, nära vardag och nya perspektiv – presenterat både visuellt och taktilt.

Graciela Gonzalo-Sundström har haft ett intresse för hantverk och bild sedan unga år. Graciela är född döv och fick nedsatt syn i vuxen ålder och är i dag gravt synskadad. Hon berättar om projektet:

– Det har varit ett slags terapi för mig. Jag känner att jag utvecklas när jag fotograferar. Vi hade en så bra ledare i Truls som entusiasmerade oss deltagare utan att bestämma hur vi skulle göra.

Gabriela föddes i en arbetarfamilj i Buenos Aires, Argentina. Det var inte lätt att växa upp med en funktionsnedsättning i en kultur som 1950-talets Argentina. Graciela började arbeta vid 13 års ålder och studerade på kvällarna eftersom föräldrarna inte kunde betala en utbildning.

Graciela träffade sin man, Stefan, när hon besökte sin syster i Sverige på 80-talet. Graciela, som var kemitekniker, klarade trots sin funktionsnedsättning av jobbet i ett högrisklaboratorium.

> Det har varit ett slags terapi för mig.

I Gabrielas foton möts ljus och mörker. Tydliga konturer och flödande ljus samsas. Jag ber Graciela beskriva sina tankar kring fotografi och arbetet med utställningen:

– Med mina bilder vill jag förmedla det som människor med alla sina sinnen i behåll tar för givet och inte ser och uppskattar. Jag är mycket fascinerad av naturen och trädens skiftningar efter årstiderna. Och jag är nöjd med alla mina fotografier.

Utställningen överträffar hennes förväntningar, hon beskriver det som mycket spännande att känna, se och uppleva Rolfs och Görans bilder. Och som seende besökare på utställningen kan jag bara hålla med. Jag slås av den fotografiska kvalitén, på hur väl bildinnehållet har översatts till taktilt och det fantastiska att uppleva ett fotografi via känseln. Stoltheten över att vara en del av projektet är tydlig hos Graciela. Hon hoppas att utställningen leder till en utveckling av fotograferandets möjligheter och att den vidgar uppfattningen även för andra om vad som är möjligt här i livet. ●

5 frågor till ...

... Anne Ljungdahl som är årets Amypristagare. Hon är också skolbiblioteksutvecklare, älskar hundar och att leka med ord.

TEXT LENA BOQVIST **FOTO** JENNY NILSSON

Grattis till Amypriset, hur känns det?

– Det känns fantastiskt och det har fått stor uppmärksamhet i lokalpress, av grannar och av Västerås kommun. Priset har verkligen inspirerat mig och jag är tacksam att MTM ser mitt arbete med att tillgängliggöra skolbibliotek.

Boktips: Jag är Zlatan av David Lagercrantz

Vad gör en skolbiblioteksutvecklare?

– Jag handleder chefer, rektorer och personal i deras arbete med handlingsplaner. Ett krav är att de ska ha med formuleringen ”Alla barn på den här skolan som har rätt till talböcker ska också få det.” Det är viktigt att stötta skolor och det är viktigt att driva litteraturprojekt. Jag har bland annat arbetat med en skolbiblioteksplan som antagits politiskt och arbetar med ett idrottsprojekt och läsning. Och så anordnar jag en barn- och ungdomsfestival i november – Litteralajk. Och så har jag just avslutat ett EU-projekt där jag tittat på skolbibliotek runt om i Europa.

Hur arbetar Västerås skolbibliotek med tillgängliga medier?

– Vi som jobbar centralt samarbetar mycket, exempelvis med skoldatateket. Den som är ansvarig för skolbiblioteket arbetar i team med speciallärarna och förstelärare. Har man en nedskriven vision om hur man ska jobba med tillgängliga medier i sin handlingsplan för skolan ger det resultat.

Hur kan ett skolbibliotek göra skillnad?

– För mig är skolbibliotek en tillgänglig och likvärdig pedagogisk verksamhet som stödjer elevens måluppfyllelse – inte bara ett rum med attraktivt material. Genom att ha en kunnig person som kan olika medier, tycker om barn och som har en vision som man förankrat i skolan kan man göra skillnad! Att man samarbetar med andra är också viktigt. Det blir inte så sårbart.

Har du några boktips?

– Just nu läser jag Pernilla Stalfeldt, hon har ett barnperspektiv jag gillar. Och så läser jag Martin Widmarks böcker om Lasse-Maja. Andra boktips är **Katedralen vid havet** som handlar om Barcelona. Jag läser helst historiska böcker och självbiografiska böcker. En bok jag gillar är **Jag är Zlatan**, jag känner igen mycket från tiden i Malmö. Vi har bott på samma gata. Det är fint att han vågar vara sig själv. Han har betytt mycket, man ska inte hålla på att sträva efter att vara någon annan. ●

Litterär katalysator

Namn: Anne Ljungdahl

Ålder: 64 år

Bor: Västerås

Aktuell: Amyprisvinnare 2014.

Yrke: Skolbiblioteksutvecklare och projektledare.

Övrigt: Har gett ut sex egna böcker.

Intressen: Läsa, leka med ord, silversmide och hundar.

Kuriosa: Har skrivsvårigheter.

Växjö kommun – årets **bibliotekshjältar**

Dubbelgrattis till Växjö kommun som blev både Årets bibliotek OCH Årets skolbibliotek.

TEXT: LENA BOQVIST **FOTO:** ELLIOT ELLIOT

Vi på Läsliv är nyfikna på hur de arbetar med talböcker. Karin Torstensson, skolbibliotekarie på Sandsbro skola i Växjö berättar:

– För att alla elever ska kunna vara aktiva i läsningen och samtalen kring det lästa har skolbiblioteken i Växjö kommun nedladdningstillstånd. Tillståndet möjliggör läsning på olika sätt, vilket ses som en självklarhet för oss.

Enligt Karin Torstensson är det skolplikten som gör skolan till en bra arena för att nå ut med talbokstjänsten Egen nedladdning till så många som möjligt. Skolbibliotekarierna ser till att elever som har rätt till tjänsten får tillgång att ladda ner talböcker från legimus.se och i appen Legimus. Specialpedagogerna är viktiga i det här arbetet. Samarbetet mellan dem och skolbibliotekarierna kan se ut på många sätt. Det kan vara i form av fasta mötestider för att identifiera och följa upp elevernas behov eller träffar för dem som själva lånar och laddar ner talböcker i legimus.se

– Vi skolbibliotekarier träffar eleverna kontinuerligt och kan därmed på ett naturligt sätt följa upp hur tjänsten fungerar för varje elev. Vi ger även boktips utifrån just den elevens önskemål och ser till att eleven får tag i samma talbok som den bok klassen arbetar med.

– Även föräldrarna utgör ett viktigt stöd i arbetet och de introduceras i tjänsten på olika sätt, bland annat genom möten och via bibliotekens webbplatser, säger Karin. ●

Utmärkelsen Årets bibliotek delas ut av fackförbundet DIK medan **Årets skolbibliotek** delas ut av Nationella Skolbiblioteksgruppen.

Taktila bilderbokstoppen barn

Här är de mest lånade taktila bilderböckerna 2014.

1. **Kattresan**
av Ivar Arosenius
2. **Vems byxor?**
av Stina Wirsén
3. **Första formerna**
av Felicity Brooks
4. **Prinsen och önskestenen**
av Helena Davidsson Neppelberg
5. **Gissa djur**
av Jonas Jansson

Fina Fisken om mobbning och vänskap

För två år sedan innehöll Läsliv en intervju med Anna Bergholtz om hennes bok **Trubbel**, som handlar om en busig ledarhund. Hennes andra barnbok utspelas bland fiskarna i havet. Fisken Flora blir retad av klasskamraterna för att hon ser lite annorlunda ut, men en skolutflykt med spännande händelser förändrar allt. Fina Fisken och Trubbel finns både som talbok och punktskriftsbok i legimus.se.

Pris till 5768 visningar på Youtube

Barnens Romanpris 2014 gick till 5768 visningar på Youtube av Ralf Novák-Rosengren och Anita Santesson. Boken handlar om Rosita som tillhör resandefolket, och en dag får chansen att vara med i en talangjakt. Du hittar den både som talbok och punktskriftsbok i MTM:s bibliotek legimus.se. Juryn bestod av elever från skolår 6 i Karlstad.

Fyra kärleksfulla boktips för unga

TEXT: SARA LAFOLIE

Julius och pusskalaset av Martin Svensson

Julius är kär i klasskompisen Linn. Men han vågar bara inte fråga Linn om hon vill bli ihop med honom. Flera gånger försöker han utan att klara det. Inte blir det lättare för att hans kompis högljutt vill hjälpa till. Strax innan sommarlovet bjuder Linn till kalas. Det sägs att det ska bli ett äkta pusskalas, så Julius bestämmer sig för att äntligen våga!

Lättläst och rolig bok om livet i ettan, kompisar och den första kärleken. T

Kärlekspizzan av Johan Rundberg

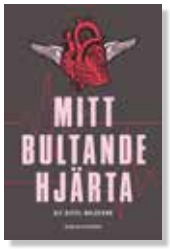
Kärlekspizzan är en rolig bok full av förvecklingar. Movitz som är 11 år blir impad av, ja rentav förälskad i, skateboardåkaren Moa. Därför byter han stil och utger sig för att vara ”skejtare”. Han råkar av ren nybörjartur och slump göra ett grymt åk och får Moas telefonnummer. Men uppmärksamheten stannar inte vid det: Movitz grind blir snart känd via Youtube och tv kommer för att filma honom på en nybyggd ramp. Hur ska han sätta stopp för bluffen? Kommer Moa fortfarande att vara intresserad om han visar sitt verkliga jag? T P

Kanske ihop av Johanna Lindbäck

Kanske ihop är fortsättningen på berättelsen om 12-åriga Majken och Ivan i Lite ihop. Majken har det svårt med sin bästis Tessan som plötsligt bara är intresserad av killar. För att vinna Tessan tillbaka som kompis får Majken idén att Ivan och hon ska låtsas vara ihop. Ivan är helt ny på skolan och verkar ganska cool. Majken och Ivan ingår en deal att hänga mycket tillsammans i skolan och blir goda vänner. Men Majken känner sig plötsligt mer och mer pirrig när de möts. T

Mitt bultande hjärta av Alf Kjetil Walgermo

Sitter kärleken i hjärtat? Det frågar sig 14-åriga Amanda när läkaren säger att hon behöver ett nytt hjärta. I åttan visar det sig nämligen att hennes hjärtmuskel inte fungerar som den ska. Amanda orkar inte riktigt hänga med bästisen Jenny och de andra på cykelturer och bad. Samtidigt är hjärtat fullt av förälskelse. David och hon har just lärt känna varandra och han finns där för henne, även när Amanda är rädd att transplantationen ska stöta bort honom eller hennes känslor för honom.

En fin bok med frågor om identitet och kropp. T P

Ny taktil bilderbok

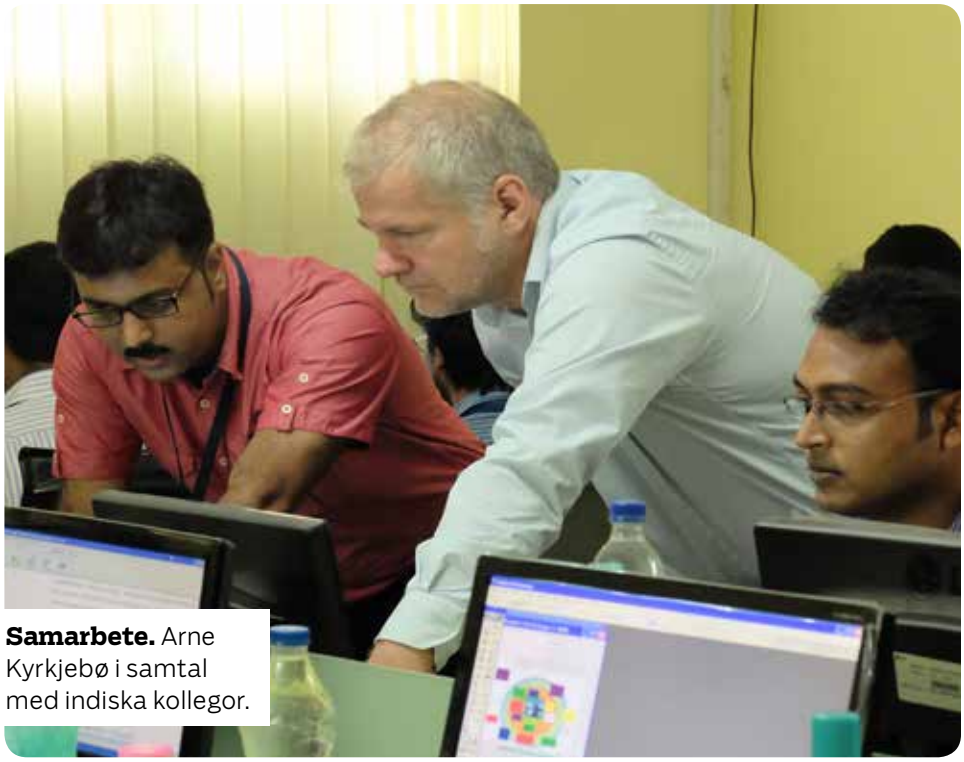
Blåbärspatrullen och vampyren på vinden
av Stefan Casta P

Blåbärspatrullen råkar ut för ett nytt spännande äventyr när de är ute och fiskar kräftor. Plötsligt hörs ett fasansfullt skrik och gänget ser en mörk skugga fladdra ut från vinden på Millas hus. Det måste vara en vampyr! Ingen vuxen tror dem, men Millas pappa förbjuder ändå gänget att gå upp på vinden. Men de kan förstås inte hålla sig borta därifrån. Taktila bilder och formgivning av Annica Norberg. Även Blåbärspatrullen och spöktåget finns som taktil bilderbok. Låna böckerna via legimus.se eller på biblioteket.

Kamratposten i punktskrift

Kamratposten, KP, skriver om sådant som är viktigt i livet, som vänskap, kärlek, sport, djur, kropp och knopp. För att nämna några saker. Många generationer barn har läst och älskat tidningen och nu kan man få den i punktskrift också, i alla fall i urval. Om man är under 18 år är prenumerationen gratis, annars betalar man 100 kr. För prenumeration på Kamratposten i punktskrift, kontakta MTM via e-post pren@mtm.se eller telefon 08-580 02 720.

Samarbete. Arne Kyrkjebø i samtal med indiska kollegor.

Richard Stones.

FOTO: ANNA-LENA ANDERSSON

När du lånar en talbok eller punktskriftsbok från MTM har den kanske varit med om en resa till Indien innan den når dig. Richard Stones, logistikchef på MTM åkte dit för att se hur arbetet fungerar.

TEXT ANNA GUSTAFSSON CHEN **FOTO** RICHARD STONES

MTM i Indien

Richard Stones besökte fyra företag i Indien i september tillsammans med Arne Kyrkjebø, utvecklingschef på MTM:s systerorganisation i Norge, NLB. De var där för att se om de indiska leverantörerna lever upp till de miljömässiga och etiska krav som de nordiska länderna ställer. Men också för att diskutera nyheter i produktionen.

Men vad har MTM för verksamhet i Indien egentligen?

– Framförallt hjälper de oss med att koda om inskannade boktexter till ett format som vi kan använda för att producera både talböcker och punktskriftsböcker. Vi har samarbetat med underleverantörer där i fem år, säger Richard Stones

– Alla de nordiska länderna utom Island har gemensamt upphandlat den här tjänsten. Under 2015 kommer ungefär 1,6 miljoner boksidor att bearbetas av de företag vi använder oss av och 700 000 av de sidorna ingår i MTM:s produktion. Det är mycket text!

Att konvertera om de inskannade boksidorna är inte en helt automatisk process. Det krävs att någon faktiskt kollar igenom sidorna för att hitta felaktigheter. Hur fungerar det med indisk personal som inte talar något nordiskt språk?

– Det fungerar faktiskt riktigt bra. Arbetet med texterna är mycket visuellt

– man behöver inte kunna svenska för att avgöra vad som är en rubrik, ett citat eller tabell och märka upp det korrekt. Om man tänker på hur många sidor text som företagen levererar varje år är det förvånansvärt få fel i böckerna, säger Richard.

> Arbetet med texterna är mycket visuellt.

Den här gången handlade resan inte bara om att kontrollera den produktion som redan pågår. MTM och de andra nordiska punktskrifts- och talboksbiblioteken försöker se framåt och hitta nya och bättre tekniska lösningar. Tillsammans har de upphandlat Epub3-konvertering av ett antal företag i Indien för att kunna testa Epub-formatet. För kommersiella e-böcker i Norden är det i dag oftast formatet Epub som gäller. Just Epub3 fungerar bra för personer med läsnedsättning – om den som gör boken bara lägger till de funktioner som behövs. Det här innebär att även vanliga e-böcker skulle kunna göras tillgängliga för alla som har en läsnedsättning. Tyvärr är i dag kommersiella e-böcker ofta försedda med spärrar och låsningar som gör det svårt att använda hjälpmedel när man läser.

Redan efter nyår kommer MTM att börja testa Epub-formatet internt, men det kommer att dröja ett bra tag innan låntagarna kan använda tillgängliga Epub3-böcker. ●

FOTO: ELLIOT ELLIOT, PLATS GIH

Enkelt. Det nya formatet EPUB3 öppnar upp helt nya möjligheter för utveckling av e-böcker.

E-böcker i de nordiska länderna

I oktober träffade MTM:s generaldirektör Roland Esaiasson representanter från de andra nordiska länderna för att diskutera produktion och distribution av e-böcker anpassade för personer med läsnedsättning.

Det nya formatet Epub3 öppnar nya möjligheter att utveckla e-böckerna. Epub3 gör det möjligt att bädda in video och ljud direkt i publikationen, synkronisera ljud till text på skärmen och ger stöd för avancerade dokumentlayouter.

MTM och dess syskonorganisationer i de nordiska länderna diskuterar nu hur man tillsammans ska gå till väga för att utnyttja dessa möjligheter.

De nordiska länderna har olika juridiska förutsättningar att bearbeta, bland annat hur lätt det blir för personer med läsnedsättning att få tag på e-böckerna. Det förutsätter både tydlig information om böckerna och webbplatser som är tillgängliga.

Gratis e-böcker i Moskvas lokaltrafik

Snart kommer tunnelbaneresenärer i Moskva att kunna ladda ner gratis e-böcker till sina mobiltelefoner eller surfplattor.

De böcker som erbjuds är än så länge alla klassiker där den ekonomiska upphovsrätten har gått ut, så man behöver inte registrera sig på något folkbibliotek utan kan enkelt scanna av en QR-kod med mobilen eller plattan och börja läsa. Systemet är redan igång på bussar och spårvagnar runt om i Moskva.

FOTO: ROBERT HARDING IMAGES / MASTERFILE

BIT FÖR BIT

Hur mycket kan du om litteratur? Testa dig själv eller tävla mot andra! Läs en ledtråd i taget och svara när du tror att du kan. Rätt svar finns under frågorna.

	5 POÄNG	4 POÄNG	3 POÄNG	2 POÄNG	1 POÄNG
EN STAD	Staden utsågs 2005 till Unescos första litteraturstad.	Sir Arthur Conan Doyle och James Boswell bodde här.	J.K. Rowling bor här.	Trainspotting av Irvine Welsh utspelar sig i staden.	Huvudstad i Skottland.
ETT LITTERÄRT PRIS	Den första person som fick priset var Sully Prudhomme.	Den yngsta person som fått priset var 41 år och den äldsta 88 år.	Priset delades inte ut 1914, 1918 samt 1940-1943.	Prismotiveringen 2013: ”den samtida novellkonstens mästare”.	Årets pristagare heter Patrick Modiano.
NJUTBART	McCall Smith lämnade Damernas detektivbyrås rooibosте för att skriva om annat njutbart.	Filmatiserad roman om Vivianne som förändrar sydfranska bybor med afrodisiakum.	Roald Dahl skriver om Kalle som vinner en biljett till Willy Wonkas fabrik.	I biskvi till minne av teaterlegenden Sarah Bernardt.	Bland amazonas indianer sedan 6000 år tillbaka, fördes till Europa på 1500-talet.
FÖRFATTARE	Verksam som reklamtecknare innan barnboksdebuten 1965.	På senare år har hon knäckt filosofiska nötter för vuxna.	Bladen brinner i författarens självbiografiska dagboksserie.	Känd karaktär är en hopplös pappa med tehuva på skallen som lystrar till en läsk.	Delar efternamn med annan mycket känd svensk barnboksförfattare vars pris hon mottagit.
FIKTIV PERSON	Förekommer i uttryck för att vara lite tossig.	Skildras i en sedan 1907 årligen utgiven sagosamling.	Selmas Nils fick smaka på hur det går om man retas med karaktären vi söker.	Sent 1800-tal ersatte han bocken som leverantör.	Genom att vrida på luvan blir han osynlig i Trolltider.

FRÅGOR: HELENA LINGMERT OCH SARA LAFOLIE

Rätt svar: En stad: Edinburgh. Ett litterärt pris: Nobelpriset i litteratur. Njutbart: Chokład. Författare: Barbro Lindgren. Fiktiv person: Tomten.

LIFE´S A BITCH AV EMELIE WEDHÄLL

Emelie Wedhäll ritar serier om livets berg- och dalbanor.

MYNDIGHETEN FÖR
TILLGÄNGLIGA MEDIER
Box 5113
121 17 Johanneshov

B
ENSKEDE 1
Portot betalt
Port payé
P3

BOKTIPS

Det finns bara en vinnare av årets Nobelpris i litteratur.
Vi tipsar om fem favoriter av Patrick Modiano.

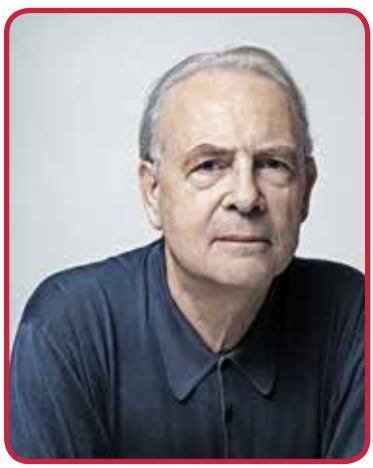
TEXT HELENA LINGMERT **FÖRFATTARFOTO** ROBERT MOODS

Fransk jakt på det förflutna

La place de l'Etoile

Detta är Patrick Modianos debutroman och en från uppgörelse med såväl ockupationsårens dubbelmoral som 1900-talets klichébilder av den judiska identiteten. Berättare är den franske juden Raphaël Schlemilovitch som författaren låter uppträda i en mängd olika gestalter. T

Dora Bruder

En dag 1988 ser den franske författaren Patrick Modiano en notis i ett nummer av kvällstidningen France-Soir från 1941. En 15-årig flicka har anmälts saknad av sina föräldrar. Han kan inte släppa tanken på henne och ägnar de följande nio åren åt att försöka rekonstruera Dora Bruders liv, från försvinnandet decemberkvällen 1941 till transporten från lägret Drancy i Paris till Auschwitz i september 1942. T P

Nätternas gräs

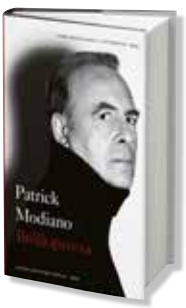
Jean vandrar genom Paris på jakt efter Dannie, den gåtfulla kvinna som han älskade fyrtio år tidigare och som försvann under mystiska omständigheter. Till sin hjälp har han en svart anteckningsbok fullklottrad med namn på personer, platser och adresser. T P

Lilla smycket

Artonåriga Thérèse skymtar en dag en kvinna klädd i gul kappa. Thérèse tycker sig känna igen sin mor som påstås ha dött i Marocko tio år tidigare. Hon följer efter kvinnan vilket leder till en störtdykning ned i minnen som hon trodde hon hade förträngt. Under Thérèses tröstlösa vandringar i Paris möter hon flera personer som påverkar henne på olika sätt. T P

Bröllopsresa

Jean reser till Brasilien men återvänder i hemlighet till Paris där han tar in på ett hotell i stadens utkant. I sin ensamhet återupplever han minnet av Ingrid. Hon var en judisk kvinna vars tragiska öde starkt har påverkat hans liv, trots att de möttes endast en gång en sommar för länge sedan. T P

Böckerna finns i MTM:s bibliotek legimus.se.